

DE ASSUMPTIONE BETAE MARIE.

Hodierna festivitas dei genitricis virginis Mariae dormitione toto orbi venerabilis, et angelorum et hominum communis solemmitas est. Cuius quis digne sufficiat tam inenarrabilia narrare miracula, quae per eam mirabiliter sunt patrata [compiere-concludere]? **Lex naturalis per eam abolita est;** amarae mortis damnatio. Aevae prevaricatione **inlata** (difesa), per eam soluta est [Anfilochio di Iconio; *estraneità* di Maria rispetto ad Eva]; ineffabile misterium per eam initiatum est. O veraciter novum spectaculum et non ascendens in cogitationes Hominum; **virgo concepit, virgo peperit, et post partum virgo inviolata permansit et hominis ex ea naturam suscepit.**

Haec hodie a regionibus terrae ad ethereum **transfertur** [cf. Andrea di Creta Sermo IV, 153-154], ammirabili magnitudine universos superans qui gignuntur [cf. Andrea di Creta Sermo IV, 163-164]. Haec hodie decenti matri dei gloria a rege cunctorum regaliter **adsumpta est ad regna caelorum** [cf. Andrea di Creta Sermo IV, 168-169]; et quae deum caeli inviolato utero genuit, tecmen quod habuit a nativitate hodierna die deponit et connaturale terrae per corporis mortem hodierna die restituit, quae vitam mundo reconciliavit [cf. Andrea di Creta Sermo IV, 172-173].

Mulier puritate transcendit naturam caelorum et quae supra caelos sunt, hodierna die penetrat sancta sanctorum. O virgo, miraculo prolis divinae naturam superans seraphym, carnis naturam mutans creatori et uterum tuum templum preparans vitae auctori [cf. Andrea di Creta Sermo IV, 212-217]. Fateor enim, sicut te pariente non vulva corruptionem, ita nec te moriente, caro pertulit resolutionem. O miraculum fide dignum: partus non ammisit corruptionem et sepulchrum fugit resolutionem [cf. Andrea di Creta Sermo IV, 217-220]. O thesaurus incomparabilis, ad modicum in tumbo reconditus et mox in caelorum ornatus translatus [cf. Andrea di Creta Sermo IV, 225-226].

Ad hanc spiritalem epulationem verborum, quia ipsa verbi mater secundum carnem nos invitat [cf. Andrea di Creta Sermo IV, 241-243], sine dilatione, fratres, curramus. Illa enim sapientiam sollerter est imitata, per quam ipsa est sapientia incarnata; se ipsam mensam apponit divinis aepulis adornatam et verborum materia per patrata mysteria mentes fidelium saginat spiritualibus sacramentis [cf. Andrea di Creta Sermo IV, 254-258]. Haec mensa est, quae ipsum vivificum panem angelorum et hominum, deum et dominum nostrum Ihsu Xpistum vitam aeternam ex fermento Adamiacae massae panem factum in utero portavit [cf. Andrea di Creta Sermo IV, 264-268].

Qui solus eos qui ad se accedunt digne ad novam vitam reducit et eos emundas perfectos efficit et immortales qui communionem decenti illius efficiuntur participes [cf. Andrea di Creta Sermo IV, 268-272]. Hic panis vere est vita ineffabilis et omni creatura excelsior [cf. Andrea di Creta Sermo IV, 273-275]; hic misertus hominis semetipsum exinanivit; ille dives et nullius egens, ut ad nostram descenderet paupertatem et nostrae massae absque peccato participans, nobis similis fieret, hic non per separationem supersubstantialis deitatis in essentiam nostrae devenit carnis; sed etiam post ineffabilem unionem convenientium naturarum, integras in se custodivit rationes, nulla scilicet in medio confusione ammissa vel divisione. Quod nec ipsis qui supra mundum sunt caelstium ordinum principibus forte innotuit, nisi uni ex primordibus angelis novi mysterii salutari processui ministranti [cf. Andrea di Creta Sermo IV, 276-289].

O vere beata virgo, per quam ille incorporeus incarnatus nobis communicavit et totus totae nostrae massae coniunctus, totum renovavit quod ex nobis assumpsit. Haec sunt divinae traditionis mistica sacramenta quibus presentis diei designari oportet misteria, in qua dei mater, nihil mortalium legum immutans, aequae ut nos ministravit [cf. Andrea di Creta Sermo IV, 289-298]. O miraculum inopinatum! Quae deum infinitae maiestatis in pusillo uteri loco capabilem sustinuit, hodie vecta lectulo sanctis manibus spelitur; et quae in sinu suo thronum preparavit ei, qui sedet super

cherubym, hodie in sinu sculptae petrae reconditur. Et cuius partum mirati sunt angeli, huius corpus hodie chori reponunt apostolici [cf. Andrea di Creta Sermo IV, 313-320].

[...]

Suscipite hanc, candidati angeli, hymnum dicite caeli, glorificate terrigenae! Terra, plaude, gloriosa quaeque virginis lauda! Narra partus cunabula, sepulchri miracula, quomodo sepulta, quomodo translata sit [cf. Andrea di Creta Sermo IV, 249-251]!

[...]

Talia sunt, o dei genitrix, tuae dormitionis mysteria [cf. Andrea di Creta Sermo IV, 309-310]. Sequamur etenim, quae per traditionem a quibusdam tracta sunt et adnuntiemus mirabilia domini, scientes prestantiorem esse visionem quam assertionem et additionem certiorum. Multa quippe eorum, quae ab origine mundi acta sunt, studio traditionis apud homines conservantur [cf. Cosma Vestitor Sermo VIII, 9-15], quae accepta alter ab altero per disciplinam posteris custodienda reliquerunt, et sanctorum patrum doctrinam multi auditorum memores textui suarum narrationum inmiscerunt. Unde et ergo quae per scrutinium adinvenire potui in reverendorum patrum narrationibus de toto orbi veneranda migratione dei genitricis, ad ipsius laudem opere pretium duxi commemorare [cf. Cosma Vestitor Sermo VIII, 18-21].

Non dormiens donorum oculae dei genitrix, respice er ad presentem sermonis temeritatem! Doce nos ut sapientes olim apostolos quae nos oportet loqui, sicut illos, quaeque oporteat facere de intemerata corporis tui migratione, quae vitalem habet dormitionem. Sectus etiam ego que per traditionem a quibusdam tracta sunt, narrabo et adnuntiabo mirabilia tua. Sicut enim visio praestantior est quam assertio et fiducialior dictione, ita et traditio secunda rerum est consequentia et incertarum manifestationum deductio. Quo enim modo multa eorum, que ab origine mundi dicta sunt, salva conservarentur apud homines nisi per quorundam studii traditionem? Sicut nonnulla sacer apostolus et reliquia divinitus inspirata scriptura deiferormunque patrum doctrinae et scriptorum multi memorantes, quippe alter ab altero acceptam, sapienter ad speciem quae sibi utilior visa est, venustavit. Quapropter et ergo que per scrutinium adinveni, haec antedictis enexui.

Cosma Vestitor Sermo VIII, 9-15.18-21

bis modice enarrare licuerit. Cæterum quale et quantum fuit canticum? qualiave cantico celebrata? Adsit Christus, ac nobis sermonem præbeat, tanquam ipse Sermo et sapientia et virtus, seque nostris mentibus ducem ad præclaros divinatorum canticorum splendores exhibeat: quibus se utinam semper explicet noster animus et cogitatio, in ipso Christo Domino nostro, cui cum Patre omnipotenti, ac vivifico Spiritu gloria sit et potestas, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO XIII.

In dormitionem sanctissimæ Deiparæ Dominæ nostræ.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ΄.

Εἰς τὴν κοιμησιν τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου.

(COMBEF. p. 131.)

Sacramentum est hodierna celebritas, cui ratio et argumentum Dei Genitricis dormitio, vimque totam sermonis superat. Sacramentum est, hactenus quidem paucis celebratum (83), quod tamen omnes honori ac desiderio habeant. Nostra porro solemnitas et celebris conventus, sacramenti declaratio, sive explicatio est: ac quamvis libens silentium verbis anteponat, vim tamen faciente desiderio, etiam modicum aliquantulum cedens, quanquam non habentibus fiduciam, ac nec propriam ignorantibus infirmitatem, aut quam modice longæ taciturnitatis arcano defuncturi simus, loqui permittit. Festo ergo conventu ac lætitia publica celebrandum donum, non tenebris obruendum: non obruendum, inquam, velut recens inventum, sed quod ad suum illum decorem redierit, celebrandum. Non enim quo nonnulli majorum perspectum minus habuerint, etiam modo sileri debuerit, imo quod non prorsus effugerit, sancte fuerit celebrandum. Sit ergo unus hodie cœlestium terrestriumque communis festus conventus, parique lætitia cum angelis homines gaudeant, ac lingua omnis saliat, Atque illud Deiparæ accinat. Hoc enim etiam Gabriel olim sacramenti fecit exordium, cum dispensatione ineffabili, quod theologiæ totius et divinatorum clarissimum est¹, divina Jesu in hominem fictio (84), novum decora ratione formaretur, in virginali naturæ officina. Ac omnino operæ pretium est, ut nunc iterum, ceu præcipuum honorarium, munus hoc offeramus Reginae hominum. Plane enim congruit, ut vel migranti dicamus Ave: quippe sola conciliato gaudio parentis primæ fugavit tristitiam. « Clangamus tuba in Sion², assumamus psalterium et ci-

Μυστήριον ἡ παρούσα πανήγυρις, ὑπόθεσιν ἔχουσα τῆς Θεοτόκου τὴν κοιμησιν, καὶ λόγων ὑπεραίρουσα δύναμιν. Μυστήριον, οὐ παρὰ πολλοῖς μὲν ἤδη τελούμενον, παρὰ πᾶσι δὲ νῦν καὶ τιμώμενον καὶ στεργόμενον. Καὶ τοῦτο ἡμῶν ἐστὶν ἡ πανήγυρις, ἡ τοῦ μυστηρίου φανέρωσις, ἥτις οὖν ἐξάπλωσις. Εἰ καὶ προκρίνειν ἐθέλουσα τῶν λόγων τὴν σιωπὴν⁸³, ὑπὸ τοῦ πόθου βιάζεται, καὶ μικρὸν ὅσον αὐτοῖς ὑπενδίδωσι τοῦ λέγειν παραχωροῦσα· καίπερ οὐκ ἔχουσι τὸ θαρρῆν, οὐδὲ τὴν ἑαυτῶν ἀγνοοῦσιν ἀσθένειαν, ἢ ὅπως ἂν μετρίως ἀφοσιώσωνται τῆς μακρᾶς σιωπῆς τὸ ἀπόρρητον. Πανηγυριστέον οὖν τὸ δῶρον, ἀλλὰ μὴ συγχωστέον· μὴ ὅτι πρόσφατον ἔχει τὴν εὔρεσιν, ἀλλ' ὅτι πρὸς τὴν οἰκίαν ἐπανήλθεν εὐπρέπειαν. Οὐ γὰρ ἐπιτεῖοι τισὶ τῶν πρὸ ἡμῶν οὐ διέγνωστο, ἤδη καὶ σιωπᾶσθαι ἄξιον· ἀλλ' ὅτι μὴ πάντῃ διέφυγε, κηρύττεσθαι ὀσιον. Οὐκοῦν γενέσθω μίαν κοινὴν σήμερον οὐρανίων καὶ ἐπιγείων πανήγυρις, καὶ ἀγγέλοις συνευφραινέσθωσαν ἄνθρωποι, καὶ πᾶσα γλῶσσα χορευέτω καὶ προσαδέτω τῇ Θεοτόκῳ τὸ χαῖρε. Τοῦτο γὰρ καὶ Γαβριὴλ πρότερον ἐποιεῖτο⁸⁴ τοῦ μυστηρίου προοίμιον, ὅτε τὸ πάσης θεολογίας ἐκφανέστατον, ἡ καθ' ἡμᾶς Ἰησοῦ θεοπλαστία, κατ' οἰκονομίαν ἄρρητον, ἐν τῷ παρθενικῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρίῳ καινοπρεπῶς διεπλάττετο. Καὶ ἡρή γε πάλιν ἡμᾶς ὥσπερ τι γέρας ἐξαίρετον τοῦτο τῇ Βασιλίδι τοῦ γένους προσαγαγεῖν χαριστήριον· ὅτι δὴ πρέπει καὶ μεταστάση λέγειν αὐτῇ τὸ χαῖρε. Μόνη γὰρ ἡμῖν τὴν χαρὰν εἰσοκίσασα, τὴν λύπην ἐξήλασε τῆς προμήτορος. «Σαλπίσσωμεν οὖν σάλπιγγιν ἐν Σιών· ἀναλάβωμεν ψαλτήριον καὶ κιθάραν.» Ἄσωμεν τῇ Μητρὶ τοῦ Θεοῦ, ἄσωμεν οὐκ ἐπιθαλάμιον, ἀλλ' ἐπιτάφιον ἀνακρουόμενοι μέλος. Φιλοπευστήσαι δ' ἂν τις εἰκότως τῶν λίαν ἐπεσχεμμένων· Ὅτου δὴ χάριν

¹ Dionys. div. *De div. nom.*, cap. 1. = Joel, II, 2.

VARIÆ LECTIONES.

⁸³ ἄ. 1. ἀρετήν. ⁸⁴ ἄ. 1. ἐποίησατο.

COMBEFISII NOTÆ.

(83) Aggreditur Andreas alterum in sanctæ Mariæ Dormitionem encomium, cujus statim exordium, sacramenti obscuritatem queritur, dum ait: Οὐ παρὰ πολλοῖς ἤδη τελούμενον, paucis olim celebratum, et quo pauci majorum fuerint initiati, quanquam nec ii defuerint, ut 1 orat.

(84) *Divina Jesu in hominem fictio.* Ἡ καθ' ἡμᾶς Ἰησοῦ θεοπλαστία. Sunt Dionysiana, II *De divin.* ubi Perion: *Divina Jesu ex natura nostra fictio:* quibus materiam explicat loco finis, quem τὸ καθ' ἡμᾶς, ceu terminum ad quem fictionis illius significat, et ipsi expressimus.

τῆς Σιών ἐπεμνήσθης, ὡς τῆς παρουσίας ἱερᾶς ὑμνο-
 λέγε φαιδρότης; Ἄλλ' οὐκ ἀσκόπως⁶⁰, φαίην ἂν
 πρὸς αὐτόν· Ὁ οὗτος, τῆς παναγεστάτης ἐμνήσθη
 Σιών· ἐν ταύτῃ γὰρ τὸ μέγα τοῦτο μυσταγώγηται
 τῆς Θεοτόκου μυστήριον. Ἐν ταύτῃ τὰς κατακλίσεις
 τῶν ἱερῶν γονάτων τοῦ πανάγνου σώματος, αἱ πρὸς
 τοῦδαφος κατεστρωμέναι πλάκες διωλύγιον ἀνακρά-
 ζουσι· ἐπεὶ καὶ ταύτην εἶχε περ' ὄλον αὐτῆς τὸν τῆς
 παροικίας καιρὸν ἐνδιαίτημα· κάκειος τοῖς φυσικοῖς
 λειτουργήσασα νόμοις, τοῦ βίου τὸ πέρασ ἐδέξατο,
 λαθοῦσα κἀνταῦθα τὸν ἄρχοντα τοῦ σκότους, ὡς ἐν
 τῷ τίκτειν ἀπέδρα τὰ μητέρων· ἡ ἀγιώνυμος, ἡ θεό-
 κλητος, ἡ ὑπεράμωμος, ἡ δόξης καὶ χάριτος τὸν
 οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἀναπιπλάσα, τῷ μεγαλειῷ τῆς
 θεοπροποῦς αὐτῆς μεταστάσεως· ἥς εἰ καθεξῆς ἀ-
 παντα βουληθεῖν ἐπεξελεθῆν τῷ διηγήματι, ὑπαρξιν,
 ἡ σύλληψιν, ἡ γέννησιν οὐκ ἂν εὐροίμαι καιρὸν τῷ λό-
 γῳ⁶¹ σύμμετρον, ἡ λόγου δύναμιν παρισουμένην τοῖς
 πράγμασιν. Ὅτι μὴ πάντα συντεμεῖν εἰς ἀπαξ οἶόν
 τε τὰ ἐκείνης σεμνολογήματα· λέγω δὲ τὴν εὐκληρίαν
 τοῦ γένους, τὸ κατ' ἀμφοτέρω τῶν τεκόντων ἐπίση-
 μον, αὐτόθεν τὸ ἱερατικὸν, τὸ βασιλικὸν ἐντεῦθεν
 ἀντανισχόντων ἀξίωμα, τὴν ἀπαιδίαν, τὴν στεῖρωσιν,
 τὰς ὑπὲρ αὐτῆς ἐντεῦξεις, τὰς ἐπισύχρους θυσίας,
 αἷς τὸν Θεὸν ἐλιπάρουν, ἰκέτευσον, ἡντιβόλουν, τὰ
 τῆς στεριώσεως ὑπαλλάξει δεσμά· γονίμους ἐξ ἀγόνων
 δειχθῆναι τοὺς ἀπαιδας· δοτὸν ἐξ ἀκαρπίας ἐκφύσαι
 καρπὸν. Εἶτα στεριώσεως ἕκστασιν, ἐπαγγελίας
 συμπλήρωσιν, καὶ μικρῷ πρὸ τούτων, τὰ δι' ὀνειρῶν
 θεάματα, τὰ καθ' ὕπαρ ἀκούσματα, ὅσα κοινῶς ἀμ-
 φω καὶ ἰδίως, κρείττοσιν ὕψους ἐπιπροσῦναις θεο-
 κλυτούμενοι, κατ' ἑλλαμψιν θεῖαν ἐχρησμοφθοῦντο οἱ
 ἄγιοι. Πρὸς ἐπὶ τούτοις, τὸ γόνιμον, τὴν εἰς θεῖον
 πρόοδον, τὰ σπάργανα, τὴν εἰς τὸ θεῖον ἀνάκτορον
 ἀφιξιν, ὡς ἀνετέθη Θεῷ τὸ καλλιέρημα, ὡς ἐν τοῖς
 ἀδύτοις οἶα χρυσοῖς θαλάμοις ἐποικομένη, τρωφῆς

⁶⁰ Psal. LXXX, 3.

VARIÆ LECTIONES.

⁶¹ ἄλ. ἀπὸ σκοποῦ. ⁶² ἄλ. τοῦ λόγου.

COMBEFISH NOTÆ.

(85) *Toto enim incolatus sui tempore, etc.* Vide-
 tur aliter docere concilium Ephes. p. II, act. 1, ut
 nimirum, cum Joanne Theologo quondam habita-
 verit Ephesi : sic sibi videtur Binus colligere, ex
 illis verbis synodi epist. ad Clerum populumque
 Constant. : Ὅθεν καὶ Νεστόριος, φθάσας ἐν τῇ Ἐφε-
 σίῳ, ἐνθα ὁ Θεολόγος Ἰωάννης, καὶ ἡ Θεοτόκος
 Παρθένος, ἡ ἅγια Μαρία. *Quare et Nestorius, cum
 in Ephesiorum civitatem pervenisset, in qua Joannes
 Theologus, et Deipara Virgo, sancta Maria : unde
 et margini ascripsit : Aliqui subintelligunt : ali-
 quando habitaverunt ; verum est ea auctoritas infir-
 mior ; planiusque intelligatur, vel ædes habent,
 quod ab aliis ait subintelligi ; vel, celebri honore
 habentur, et patroni sunt ac tutelares ; quod ego
 magis existimo, et est planius, velut alludat sancta
 synodus ad ipsos Constantinopolitanos quibus
 scribebat, eorumque civitatem Virgini sacram, et
 παρθενόπολιν, innuatque nihil ipsi in ea parte ce-
 dere metropolim Ephesinam, quam Joannes, qui
 in sua suscepisset Mariam, Jesu e cruce commen-
 dante in ea Mariæ observantia instituisset : eoque
 persiringat hæresiarchæ putentissimi procaciam,*

tharam⁶² ; canamus Dei Genitrici, canamus, non
 nuptiale sed funebre pulsantes melos. Fuerit vero,
 qui admodum perspicax et accuratus dicere aveat,
 quæratque, Cujusnam vero gratia, sacræ hujus
 lætitiæ sacer orator, meministi Sion? Cui ego
 ad rem laudque ab scopo responderim : Neus tu,
 memini sanctissimæ Sion, quod in ea docti simus
 magnum hoc Dei Genitricis sacramentum. In ea
 stratiæ ad pavimentum tabulæ, sacrorum castissimi
 corporis genuum recubitus, clara constantique
 voce clamant. Toto enim incolatus sui tempore (85)
 eam habuit domicilium, illicque naturæ obsecuta
 legibus, finem vitæ accepit : vel hic tenebrarum
 latens principem, quemadmodum in partu evitarat
 quæ sunt matrum propria : illa, inquam, sacra no-
 mine, illa a Deo vocata, immaculatissima illa, illa
 denique, quæ augusti sui transitus magnificentia,
 cælum terramque gloria et gratia replevit ; cuius
 res omnes si narrando velim ordine prosequi, ni-
 mirum esse, conceptionem, nativitatem, haudqua-
 quam occurrat sermoni quod sermoni sufficiat, aut
 sermonis vis, quæ res exæquare possit. Non enim
 omnia ejus præconia velut compendio in unum
 contrahi possunt : nempe claritudo generis, paren-
 tum utrinque nobilitas, hinc sacerdotalem, illinc
 regiam pari gloria retinentium dignitatem ; orbitas
 prolium, sterilitas, supplices ad Deum pro ea
 preces, crebra sacrificia, quibus flagitabant
 Deum, supplicabant, obsecrabant, ut steri-
 litatis mutaret vincula, ut ex inferundis, qui prole
 destituti essent, fecundos præstaret, ut concessum
 a sterilitate fructum liceret procreare. Tum vero,
 sterilitatis excessus atque mutatio, impleta pro-
 missio pauloque anteriores visiones per somnia,
 auditæ vigilantibus voces, quotquot Sancti, tum
 communiter ambo, tum quisque privatim cu Nu-

qui necdum sua illa, seu potius Mariæ Constanti-
 nopoli, in Mariam putidum os blasphemus apè-
 ruisset, sed et Ephesi, vere Mariana item civitate,
 ultro seipsum a sanctorum Patrum et episcoporum
 cœtu abalienasset : quod statim sequitur in ea epi-
 stola, velut nimirum in blasphemia in Mariam obsti-
 nator, et qui Patrum monitis obsequi nollet. Magis
 certe videtur, quam tradit Andreas noster, Hiero-
 solymis Mariæ constantia, e tantæ matris gravi de-
 core : ut sicut dispersis omnibus fidelibus, in per-
 secutione, quæ fuit a morte Stephani, constantes
 stationem Hierosolymis tenuerunt Apostoli, qui sua
 illa constantia, novellæ Ecclesiæ nutanti firmamento
 essent ; ita iisdem ad verbum Dei disseminandum
 in orbem dispersis, illic item Maria, cui ea prædi-
 candi provincia, sexu minus congruo, non esset
 credita, ad fidelium pariter et solatium et firma-
 mentum, ad usque dormitionem consisteret ; sive
 ante illam, Joannes pro apostolico munere sit pro-
 fectus Ephesum, sive, quod verius apparet, non nisi
 ab illa, ubi jam Paulus Timotheusque prima fidæ
 fundamenta in ea jecissent.

minis familiari afflatu, præ visu certiora, illustrante Deo, responsa referebant. Ad hæc item fecunditas, processus ad ortum, panni, adventus in Dei templum, ut Deo ceu hostia consecrata sit, ut sacris adytis tanquam aureis invecta thalamis (87), ambrosiam et divinam escam sumeret, non communem perciperet: tum vero sublimis hinc contemplatio (88), ab statu puerili provectio, ætatis mutatio, ac si qua sunt consummatæ perfectionis indicia, quibus quantum liceret velut pubescens, ad ea quæ superant naturam, congrua ratione ac proportionem contenderit. Mitto dicere sacramenta in conceptionis ignotissimæ occulta ratione, post item divinæ Jesu apparitionis eximiam ineffabilemque editionem, puta, incorruptionem, partum absque muliebribus, incontaminatum inviolabilemque virginalem thesaurum, lactis novo miraculo copiam, expiationem legalem, editas in templo prophetias, quibus propheta, legis Deique susceptore Symeone vaticinante, futurarum rerum oracula susciperet. Tum deinceps toleratas persecutiones, fugam in Ægypto, ex Ægypto regressionem, viæ circuitus, moras in terra, probra præcunctia cruci, molestias sub ipsum crucis tempus, secuta a cruce signa, ac eidem, per vitam ejusmodi gesta dictaque; vitam, inquam, sine macula et impollutam, omnique immensum purissima sanctitate plenissimam: quam mundus haudquaquam valens capere, ac neque sermone sustinens explicare velut « sacramentum regis », ad extremum inévulgatam servavit, iis tantum, ceu quædam expressa signa et characteres sacramenti aperiens, qui divina quadam ratione novissent comparare divina: quibus, velut accessu ad Deum valde purgatis, sanctissima illa, tacite ignotoque modo spiritalibus revelatis exuviis, partem aliquam occulti intuitu sacri splendoris, velut obiter ostendit. Utinam vero etiam ipsis, quotquot præsentis dici splendida luce illustrati sumus, lucentissima luminis illius apparitione dignis habitis, mysticæ inspectionis illius radium, mundo obtutu videre

τ. Tab. xii, 7.

VARIÆ LECTIONES.

ε: δλ. τὸ ἀσύλητον.

COMBESISH NOTÆ.

(86) *Ceu Numinis familiari afflatu, præ visu certiora, etc.* Κρείττοσιν ὄψεως ἐπιπροσόντι; θεοκλυτούμενοι ἐχρησμοῦντο. Velut potiore gradum prophetiæ alteri subjungat: altius quippe, et ad ἐπιπροσόντην mentemque prophetæ erudiendam, ac velut ad prudentiam componendam, potius, ut quis in vigilia, auditu divina percipiat, quam ut in somnis imaginariæ videat, ut scite D. Thom. 2-2, q. 174, art. 2. Vel etiam κρείττοσιν ὄψεως ἐπιπροσόνταις θεοκλυτούμενοι: quod prophetia, quanquam obscurior, ipsam visionem, quæ certior sensibus aliis existimatur, certitudine superet, juxta quod Petrus ait, II Petr. 1, 19: *Habentes firmiorem prophetiæ sermonem, etc.*

(87) *Ut sacris adytis, tanquam aureis invecta thalamis, etc.* Iisdem fere verbis eam Mariæ de cælo,

ἀμβροσίας, οὐ κοινῆς μετελάμβανεν. Εἶτα οὖν ἐντεῦθεν τὴν ἀναγωγὴν, τὴν ἐκ παιδὸς ἀζήσιν, τὴν μεθ'ηλικίωσιν, καὶ ὅσα τῆς ἐντελοῦς ὀλοκληρίας ὑπάρχει μνηύματα, οἷς ὡς θεμιτὸν ἠδῶσα, τοῖς ὑπὲρ φύσιν ἀναλόγως ἐπανατείνετο. Ἐὼ λέγειν τὰ ἐν τῇ κρυφίᾳ τῆς ὑπεραγνώστου κιοφορίας μυστήρια, τὰ μετὰ τὴν ὑπερφυᾶ καὶ ἀρβύρον τῆς Ἰησοῦ θεοφανείας ἀπότεξιν, ὡς φέρε εἰπεῖν, τὴν ἀφθορίαν, τὴν ἀνευ λοχείας ὠδίνα, τὸ ἀπικλον, τὴν ἀσυλίαν ὡς τοῦ παρθενικοῦ θησαυρισματος, τὴν ξένην ἐν θαύμασι γαλουχίαν, τὴν νομικὴν κάθαρσιν, τὰς ἐν τῷ ἱερῷ προφητείας, αἷς ὑπὸ προφήτῃ νομοδόχῳ καὶ θεολόχῳ τῷ Συμεῶν, ἐχρησμοῦντο τὰ μέλλοντα. Εἶτα ἐξῆς, τὰς διώξεις, τὴν ἐπ' Αἴγυπτον φυγαδεύαν, τὴν ἐξ Αἴγυπτου παλινῳδίαν, τὰς περιφορὰς, τὰς ἐν γῆ διατριβὰς, τὰ πρὸ τοῦ σταυροῦ ὄνειδη, τὰς ἐπὶ τῷ σταυρῷ ἀνίας, τὰ μετὰ τὸν σταυρὸν δειγμάτα, καὶ τέλος, τὰ κατ' ἐκείνον αὐτῇ τὸν βίον πεπραγμένα καὶ πεφασμένα, τὸν ἀκτιλίωτόν τε καὶ ἄχραντον, καὶ πάσης ἀπίεως ὑπερπλήρη καθαρωτάτης ἀγνότητος, ἐν ᾧ κόσμος χωρεῖν μὴ δυνάμενος, ἀφερμηνεύειν τε τῷ λόγῳ μὴ καρτερῶν, ἀνέκφορον ὡς ἄνπερ « βασιλέως μυστήριον » διὰ τέλους τετήρηκε· μόνους γνωρίσας τοῦ μυστηρίου τούτου τὰ ἀπομόργματα, τοῖς τὰ οὗτα θεῶς συγκρίνειν δεδιδαγμένοις, οἷς ὡς μάλα κεκαθαυμένοις τῇ πρὸς τὸ θεῖον ἐγγύτητι, δι' ἀφθεγξίας καὶ ἀγνωσίας ὑπεραφθέγκτως, ἡ ὑπεράγιος τὸ νοερὸν ἀνακαλύψασα δέρος, μέρος τι παρέδειξε τῆς ἐνδον κρυφιομύστου λαμπρότητος. Εἴη δὲ καὶ ἡμᾶς τοὺς ὅσοι τῇ παρουσίᾳ λαμπροφορίᾳ περιελάμφοθημεν, τῆς ὑπερφυᾶς ἐκείνης φωτοφανείας ἀζιωθέντας, καθαρῶς ἰδεῖν ἢ μετρίως γούν δεῖσασθαι τὴν ἀκτινα τῆς μυστικῆς ἐποπτείας, καὶ ταῦτα μυθηῖναι σαφῶς, εἰ καὶ μὴ τὰ κατ' ἐκείνον τὸν ὑπεράφραστον βίον· ἀγνωστα γάρ· ἀλλὰ τῶν οἷς προσκαθεζόμεθα σήμερον, τοὺς λόγους ἐκδιδαχθῆναι καθ' ὅσον οἶόν τε. Δεῦρο γούν, ὦ φίλοι μύσται τοῦ λόγου, καὶ σνερασταὶ τῶν καλῶν καὶ φιλοθεάμονες. Καλῶ γάρ ὑμᾶς μεγάλῳ καὶ ὑψηλῷ κηρύγματι· τοῦ λόγου τὴν ἐποψίαν ἀναπετάσαντες, συμβολικοῖς ἐτι κεκαλυμμένην ὑγάσμασι, τὴν ἐνδον εὐπρέπειαν ὑμῖν διαδεί-

et ministerio angelico administratam annuam describit Orat. in Mariæ Natalem, ac pluribus prosequuntur German. et Georgius Nicom. orat. Ets τὰ εἰσόδια et Mariæ Præsentationem, ut nostri vocant. Sed et in majori Sanctæ Mariæ templo Parisiis ea res ad chorum sculpta visitur, antiquo satis schemate.

(88) *Sublimis hinc contemplatio.* Ἐντεῦθεν τὴν ἀναγωγὴν. Videtur τὸ, ἐντεῦθεν respicere quod proxime præcedit: ut ex ea alimonia miram utriusque hominis in Maria perfectionem colligat ac deducat: eo exposuimus τὸ, ἀναγωγὴν· quomodo Budæus apud Dionysium exponit. Posset forte planius reddi, *reductio, relatio*; nempe a templo, ubi Josepho, annis et ætate gradiuscula, tradenda fuit.

ξωμεν, τοῦ ἡλίου τὰς λαμπρότητας ὑπερπηδοῦσαν τῷ κάλλει τῆς ἀγλαίας. Ἐνταῦθα δὲ τοῦ λόγου γενόμενος, καλὸν οἶμαι πρότερον ἐννοῦν τῶν τῆδε προασφαλίσασθαι, ὡς ἂν μὴ τυχὸν ἀνίπτους, τὸ δὴ λεγόμενον, ἢ ἀνάγνοις ποσὶ τοῖς ἀγίοις προσβάλλομεν⁸³. ὅτι μὴ πᾶσιν ἐπίσης εἰσιτητὸς ἢ βατὸς ὁ τῶν ἁγίων χῶρος· πλὴν τοῖς διὰ καθαρότητα νοῦ τῶν ὑλικῶν πόντων ὑπερναθᾶσι, καὶ πάντα περάσασιν ὅσα ὑπὸ τῆν ἀσθησι· οἷς ἂν μάλιστα καὶ ἡ παναγεσάτη τοῦ Θεοῦ σκητὴ τὰς διεξόδους ἀναβρίπτειζουσα, παραχωρεῖ φιλοτιμίας τὴν εἰσοδὸν, καὶ τῆς νοητῆς πανδαισίας, ἐφ' ἣν ἐστίαθημεν, φιλοφρόνως ἐπιδαφιλεύεται τὰ ὀφώνια. Εἰ γὰρ τοῖς πρὸς τῷ Σινᾷ μὴ κατ' ἐξίαν θρεῖ προσβῆναι τολμηρῶς αὐτομολοῦσιν, ἀστραπαὶ καὶ βρονταί, καὶ δαίματα, καὶ σαλπύγγων ἤχοι, καὶ ἀπειλαὶ φρικώδεις ἐνέσκηπτον, ὡς δὲ καὶ τοῦ ἱεροῦ τῶν τοίχων ἐφάπτεσθαι τοῖς πολλοῖς οὐκ ἦν ἔσφαλές, καὶ διὰ τοῦτο δεῖσθαι δευτέρων τοίχων τῶν ἔξωθεν· ἦν δὲ διὰ σπουδῆς καὶ μέγα τὸ προκαθαίρεσθαι τῆς τῶν ἁγίων ἐπαφῆς, καὶ τῶν ἱερῶς τελουμένων προδιαστέλλεσθαι· καὶ ταῦτα τῇ σκιᾷ λατρεύουσιν ἔτι, καὶ τῶν τυπικῶν παραπετασμάτων ἐξηρητημένοι· πόσῃν ἂν μάλιστα δέον, τοὺς τῆς ἀληθείας τὸ φῶς ἔναυλον ἔχοντας, σπουδῆν ἐπιδεικνυσθαι, τῇ μεγαλοπρεπεῖ ταύτῃ καὶ ὑπερμεγέθει τῶν τοῦ Θεοῦ χαρισμάτων σκητῇ προσφοιτᾶν ἐπειγομένους· πρὸς ἣν ὑπεραγνώστως, ὑπὲρ νοῦν, ὑπεραβρόχως, εἰς κένωσιν ἑαυτὸν καθελὸς ἐπεδήμησε, καὶ μητρὰν παρθενικὴν ὁ μηδαμοῦ χωρητὸς ἀστενοχωρητὸς ἐσχῆνωσεν, ὄλην δὲ ὄλου τὴν ἐν γενέσει φύσιν ὑπερβᾶσαν τῇ καθαρότητι, κἀντεῦθεν ὡσπερ ἐκ τινων ἱερῶν ἀδύτων, τὴν ἑαυτοῦ μεμυσταγώγηκε σάρκα. Τίς; Ὁ ἀπροσδεῆς, καὶ ὄλην πρὸς ἑαυτὸν ἀνατεθειὸς τὴν ἀνωρωπίνην ἐσχατιάν. Ἐπὶ ταύτῃ τῇ θεοτυπῶτι σκητῇ, ὁ νόμος ἄπαρ, καὶ οἱ προφῆται, πραγματικῶς ἐκπεπληρωμένοι· καὶ ταύτῃ, τὰ σκιώδη τῶν τυπικῶν προχαραγμάτων ἡμαυρώθη μορφώματα, λυθέντων τῶν ἐσόπτρων τῇ ἀληθείᾳ. Τούτων δὲ ἱκανῶς τῷ λόγῳ προπαρεσκευασμένων, ἄγε δὴ τῶν τύπων ἀφέμενοι, ἐπ' αὐτὴν ἀναδράμωμεν τὴν ἀληθειαν· μάλλον δὲ τοῖς ἀδύτοις προσβάλλομεν.

omnino in ortu positam, eximia sua munditia superantem naturam : ac inde ceu ex sacris quibusdam penetralibus, suam ipsius initiavit docuitque carnem. Quis ille? Qui nimirum nullo indiget, totamque nihilominus sibi ascivit extremam humanam vilitatem. In hoc designato fictoque a Deo tabernaculo, lex tota et prophetæ re ipsa completa sunt, eaque umbratiles figuralium designationum formæ, speculis veritate solutis, obscuratæ sunt. His porro ita velut ad sermonis præludia satis enarratis, age modo, missis figuris, ad-

Μέχρι γὰρ τίνος, τοῦ λόγου τοῖς προαυλοῖς ἐνδιὰ τριβόντες, τὸ πρὸ τῆς εἰσόδου κάλλος θαυμάζομεν, ἐξὸν καὶ συνεισιέναι τῇ Μητρὶ τοῦ Λόγου, καὶ τὸ κάλυμμα διασχόντας εἰς τὰ τῶν ἁγίων Ἄγια παρακύψαι, καὶ μυηθῆναι τὰ μείζω καὶ τελεώτερα; Εἰ γὰρ τὰ προαύλια [τῶν ἁγίων τοιαῦτα, καὶ τὰ προτύλαια]

licent, aut certe vel modicum capere, atque hæc palam discere; ac sin minus, quæ spectant ad ineffabilissimam illam vitam; sunt enim ea ignota : at saltem eorum, quibus præsidemus hodie, quantum res sinit, doceri rationes. Adeste ergo, amici auditores, unaque honorum ac spectaculi spiritualis amantes. Vos enim magno sublimique voco præconio; sermonis explicata facie, symbolicis hactenus oblecta involucris, positum intus decorem, solis fulgores venustate gratiæ exsuperantem ostendam. Cum porro hucce oratio provector sit, operæ pretium arbitror, ut ante omnia præmoneam, ut ne qui forte illotis, quod dicitur, profanisve pedibus, sacra invaserimus. Non enim æque omnibus accessus perviusque est sanctorum locus; sed iis tantum, qui mentis puritate, concreta materiæ omnia supergressi sunt, transieruntque si qua cadunt sub sensum : quibus maxime sanctissimum Dei tabernaculum transeuntibus auram faciens, magnifice ingressum concedit, ac spiritualis, omni dapnum genere, in quo epulaturus invitamur, instructi convivii cibos, larga manu perbenigne largitur. Nam si iis, qui ausu temerario, minus digni montem Sina p adire præsumerent, fulgura ingruerant, fulminaque, ac terrores, sonitusque tubarum, et voces terribiles; ut nec plerisque, murorum templi accessus tutus erat, eoque fuerit opus, externo alio murorum ambitu : eratque sanctum magnumque, ut priusquam sacra contingerent, mundarentur, sibi que sacris operaturi prævia cautione prospicerent, idque, cum umbræ adhuc servirent, atque a figuralibus velamentis penderent : quam rogo maximo studio eniti debuerint, apud quos veritatis lumen inhabitat, qui ad magnificentum hoc ac prægrande donorum Dei tabernaculum accedere festinent : ad quod nimirum occultissima ratione, supra quam vel ceperit animus, vel lingua enarraverit, sese demissione evacuens peregrinatus sit, ac Virginis uterum, qui nusquam potest capi, ut capiente non arctaretur, tabernaculi instar inhabitaverit : uterum, inquam omnem

Quandiu enim velut in sermonis vestibulis hærentes, præambulum ingressui decorem miramur, quibus liceat cum Sermonis Matre una ingredi, disjectoque velo in Sancta sanctorum paulisper intueri, ac majora doceri et perfectiora? Cum enim tanta sint sanctorum atria, tantoque decore et

⁸³ Exod. xix, 12. ⁹ Ezech. xl, 17; xlii, 7 seqq.

⁸³ ἄ.λ. προσβάλλοις.

mole templi vestibula, ut mentis oculos, excellenti A perstringant pulchritudine, quanta, rogo, fuerit majestate adytorum locus, Intimaque inaccessibilium inaccessibiliumque penetrabilia, iis solis et oculis conspecta, et labiis efferenda, qui ceu in speculo Domini gloriam clarissime contemplantur, quæque Seraphicæ forcipis carbone mundata sunt: ac iis demum qui summam affectionum vacuitatem attigerunt. Quare si quo modo recte consulenti morem geritis, carnis quidem affectionibus vale remittentes, mundique, quam potest maxime, a carnali omni amicitia, infimaque confusione, divinæ deinceps beatæque procedentis illustrationis desuper affulgente lumine, cum Deipara cucurreritis. Jam enim et actione claros et sermone, omnique parte virtutum decore fulgentes, etiam Christus ipse, munda illa initiatio, lumen illud semper vivum, ipse, inquam, a Patre Sole, tanquam radius a luce, Sol absque principio egressusque refulgens, in unum congregatos, mystice epulari velit. Ac palam ostendit eo quod Matrem suam semper virginem, e cujus utero, ipse Deus existens, humanam induit formam, hodierna die ceu Reginam humani generis, a terrenis sedibus transfert, sacramenti virtute, velut quidem obscuriori, ut tamen non omnino incommunicabilis relicta sit. Nihil enim hic, præter terminos nobis a principio constitutos; nec sanctissima, nova et præter naturam, aut nata est aut vixit lege, quædiu inter homines super terram versata est, quanquam ut in aliis (89), in hoc quoque mirabilem rationem velut diversam, habuit, vita partuque, ac demum transitu ab humanis, supra humana, universisque revera ortum habentibus naturæ magnificentia superatis. Enimvero, jam temporis congrua pariter celebraturi procedamus. Quippe fausta omnia dici festo occurrunt, parique lætitia exsultant. Vide enim quisquis meos audis sermones, quanta sint quæ videntur: tribuum regina, Ecclesia, inquam, fidelium, hodierna die, Reginam humani generis, omnium Rege ac præside Deo, regio apparatus in cælorum regiam assumente, triumpho deducit, ac si quid pulcherrimum, et lætissimum habet, dono offert. Hodie, qua pulvis cælesti gloria elatus est, pulverem exiit, inditumque ab ortu velamen deponit, ac terræ, quod terræ cognatum est, reddit. Vitæ auctrix ad novam migratione excurrit vitam, locumque vitæ immortalis, a carnali omni et vitiosa affectione sejunctum, ingreditur: ac demum, quod oculis conspicuum est corporalibus abstractum, una cum spiritu, velut spiritualiter abit, quibus novit ratio-

του ναού οὕτω σεμνὰ καὶ ὑπέρογκα, ὡς τῇ ὑπερβολῇ τοῦ κάλλους, τοὺς τῆς διανοίας ὀφθαλμοὺς περιεστράπτειν, πηλίκος ἂν εἴη τῶν ἀδύτων ὁ χῶρος, καὶ τῶν ἀθεάτων καὶ ἀνεμβάτων τὰ ἐνδότατα, ἃ μόνους τοῖς ὄμμασιν ἐκείνοις καὶ χεῖλεσιν εἰσι θεατὰ καὶ ῥητὰ, τοῖς τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζομένοις ἐκφαντικώτατα, καὶ τῷ ἀνθρακί τῆς Σεραφικῆς λαβίδος κεκαθαρμένοις, καὶ εἰς ἄκρον ἀπαθείας ἐλάσασιν. Εἴ-τοι οὖν ἐμοὶ πείθεσθε, καλῶ συμβούλῳ, τοῖς μὲν τῆς σαρκὸς πάθει χαίρειν εἰπόντες, πάσης τε προσύλου φιλίας καὶ τῆς κάτω συγχύσεως ὡς οἶόν τε καθαρεύσαντες, εἴτα τῆς ἀνωθεν προΐουσης θείας καὶ μακαρίας ἐλλάμψεως τὸ φῶς περιθέμενοι, τῇ Θεοτόκῳ συντρέχοντες. Λελαμπρυσμένους γὰρ ἤδη καὶ πράξει, καὶ λόγῳ, καὶ τῷ κάλλει τῶν ἀρετῶν πάντοθεν ἀποστῆλοντας, καὶ Χριστὸς αὐτὸς ἡ καθαρὰ τελετὴ, τὸ ἀεζῶον φῶς· ὁ ἐξ Ἡλίου τοῦ Πατρὸς ἀναρχῶς καὶ ἀνεκφροίτητος, ὡς ἐκ φωτὸς ἀκτίς ἀπαστράπτων ἥλιος, βούλοιτ' ἂν ἡμᾶς εἰς ταυτὸν ἀχθέντας μυστικῶς ἐστιᾶσαι. Καὶ δείκνυσσι τοῦτο σαφῶς, ἐξ ὧν τὴν αὐτοῦ μητέρα ἀειπάρθενον, ἧς ἐκ νηδύος ὑπεραρόβητος ἐμορφώθη Θεὸς ὧν τὸ ἡμέτερον, σήμερον τῶν ἀπὸ γῆς χωρίων ὡς βασιλῖδα τῆς ἀνθρωπείου μεθίστητι φύσεως· ἀκήρυκτον ὡσπερ, οὐ μὴν ἀκοινωνήτων καθόλου καταλείψας τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν. Ἐπεὶ μὴδὲ παρὰ τοὺς ὄρους οἱ περὶ ἡμᾶς πεπηγασιν ἀνωθεν, μήτε ξένῳ παρὰ τὴν φύσιν θεομῶ πρὸς γένεσιν ἦκτο ἡ ἐβίω, παρ' ὅσον ἡμῖν ἐν τοῖς ὑπὲρ γῆν χωρίοις ἐπεχωρίζεν ἡ πανάγιος. Εἰ καὶ τὸν ὑπερφυσὶ λόγον ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις κἂν τοῦτω διάφορόν πως ἔσχηκε. Κρεῖττον ἢ καθ' ἡμᾶς καὶ βιώσασα καὶ κυήσασα· καὶ τέλος, τῶν τῆδε μεταστᾶσα· καὶ θνητῶς ὄλους ὑπερνικήσασα τοὺς ἐν γενέσει, τῷ μεγαλείῳ τῆς φύσεως. Ἄλλ' ἐπίτωμεν ἤδη τῷ καιρῷ τὰ εἰκότα συνορτάζοντες· πάντα γὰρ εἰς καλὸν τῇ πανηγύρει συντρέχει καὶ συναγάζεται. Ἴδε γὰρ, πᾶς ὁ τῶν ἐμῶν λόγων ἀκροάτης, οἶα νῦν τὰ ὀρώμενα· ἡ βασίλισσα τῶν φυλῶν, ἡ τῶν πιστῶν ἐκκλησία· τῇ βασιλίδι τοῦ γένους, ὑπὸ βασιλεῖ Θεῷ τῷ πανηγέμονι πρὸς τὰ τῶν οὐρανῶν βασιλεῖα, βασιλικῶς ἀναλαμβανόμενη, σήμερον πομπεύει, καὶ δωροφορεῖ παρ' ἑαυτῆς πᾶν ὅτι κάλλιστον καὶ τερπνότατον. Ἡ τὸν χοῦν οὐρανώσασα, τὸν χοῦν ἀποδύεται, καὶ τὸ ἀπὸ γενέσεως ἀποτίθεται κάλυμμα, καὶ τῇ γῆ τὸ συγγενὲς ἀποδίδωσιν. Ἡ τὸ ζῆν προξενήσασα, πρὸς παλίνζων ἀνατρέχει μετὰστασιν, καὶ τόπον εἰσοικίζεται ζωαρχικὸν ἀνάλωτον, πάσης προσύλου καὶ ἐμπαθοῦς διψοκισμένον θέσεώς τε καὶ σχέσεως· καὶ τέλος τῶν φαινομένων αὐτὸ τὸ φαινόμενον ἐπανίσταται, καὶ τῷ νοητῷ νοητῶς συμμετέρχεται, λόγοις οἷς οἶδεν ἑ προσυνοδῆσας· καὶ λύσας, εἴτα συνδήσας· εἰ μὴ τολμηρὸς ἐγὼ καὶ τῶν ἀνεφ-

τ II Cor. III, 18. * Isa. VI, 6.

VARIÆ LECTIONES.

Ἔ. ἄλλοις κ. τ. διάφορόν πως.

COMBEFISH NOTÆ.

(89) *Ut in aliis.* Plana est lectio quam summus secuti: habet alia ὡς ἐν τοῖς ἀδύτοις, κἂν τοῦτω διαφερόντως ἔσχηκε· sed patet esse minus sanam.

ἰκτων ἀπτόμενος. Οἷς ἀπιστεῖτω μηδεὶς, τὸν Ἥλιον, καὶ τὸν Ἐνὼχ ἐνθυμούμενος· οἱ ἐπειδὴν τῶν ὀρωμένων ὑπεράνω πεφῆνασι, μύσαντες τὰς αἰσθήσεις, καὶ ἔξω σαρκὸς καὶ κόσμου γενόμενοι, ὁ μὲν ἐπιδιφραῖς, ὁ δὲ μετάρσιος ἀνηρπάσθησαν· οὐ διαζευγθέντων αὐτοῖς τῶν μερῶν· οὐ διαλυθέντων· ἀλλ' εἰς δεξιὰ τῶν ὀρων παραθέντων⁶⁵ αὐτοῖς τῆς ζωῆς, οὗς ἡμῖν ἢ τὰ ἐλα σοφῶς διορίζουσα περιέπηξε Πρόνοια· παρ' ἧς καὶ τὰ πάλαι καὶ νῦν ἐμπερῶς ἅμα καὶ καταλλήλως τυποῦται καὶ διεξάγεται. Καὶ εἰ μικρά γε ταῦτα πρὸς παράδειγμα τῆς ὑφ' ἡμῶν ὑμνουμένης, ἀρχέσει γοῦν αὐτῇ ἐαυτῇ τὰ οικεῖα συγχρίνουσά τε καὶ προσεικάζουσα. Σκοπητέον δὲ εἰ μείζον ἐν θαύμασι εὐρεθῆσεται, τοῦ παραδόξως ἐν αὐτῇ τελεσθέντος. Νόμος ἦλω φυσικὸς ἀτονήσας ὄψι καὶ μόλις πσιῶν. Οἴχεται πρὸς ἀργίαν ὀλοσχερῇ καὶ ἀνατροπῇ ἢ πικρὰ τοῦ θανάτου καταδίκη. Λέλυται τῆς ἀρχῆς ἢ δυνάμις. Ἄλλ' οὐκ ἂν ἐνίκησέ τις τὰ πάλαι διορισθέντα παρὰ Θεοῦ· μὴ οὐχὶ Θεοῦ κατὰ φύσιν ὑπάρχοντος, τοῦ μεταποιούντος πάντα καὶ μεταπλάττοντος, τῷ οικεῖν τῆς ἀγαθότητος νεύματι. Πρέπει δ' ἂν ἀραρότως αὐτῷ, καὶ τὰ νῦν ἐπὶ Μητρὶ καινουργῆσαι. Δείξει γὰρ οὕτω μὴ μόνον Μητέρα κατὰ φύσιν οὔσαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ὀικονομίαν πιστώσεται, καθ' ἣν μάλιστα τοὺς ἐαυτῶν μυστικωτέρους λόγους, τῷ καθ' ὑπεροχὴν ὑπεραίρομεν τρόπῳ· καθ' ἣν ὁ ζωαρχικὸς εἰσπηδῆσας Λόγος τὴν αὐτῆς ἀπερλιγπιον ὑπέβη νηδύν, καὶ τὴν ἀνθρώπου φύσιν ἀναλαβὼν ὑπερουσίως ἡμῖν ὑπέσχετο. Διὰ τοῦτο τὰ πάλαι μὲν ἐπ' αὐτῇ τελεσθέντα, πρὸς ἡμῶν δὲ νῦν εὐφημούμενα, καὶ παραδόξως εἶναι δοκεῖ, καὶ τῶν ἐμφύτων ἀνοικισμένα δεσμῶν, κατὰ γοῦν τὸν ὑπερφῶδ τῆς ἀφράστου κυροφρίας λόγον, εἰκότως ἂν ἐπ' αὐτῆς τὴν ἀναφορὰν εὐεπίθαιτον ἔξει. Αὐτὸς οὖν ἦν ἄρα καὶ τηλικαδὲ παρὼν ὁ Λόγος, καὶ νόμος παύσας τὸν ἀπλεονέκτητον τοῦ θανάτου νόμον. Ἦν οὖν θέαμα καινὸν ἀληθῶς καὶ λογισμοῖς ἀνεπίθαιτον· γυνὴ τῶν οὐρανῶν ὑπερβάτα τὴν φύσιν τῆ καθαρότητι, τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀδύτων σκηνοβατοῦσα τὰ ἅγια· Παρθένος, αὐτὴν ὑπερνωῶσα τῶν Σεραφίμ τὴν φύσιν τῷ τῆς θεογονίας θαύματι, τῇ πρώτῃ φύσει, Θεῷ τῷ πάντων γενεσιουργῷ, πλησιάζουσα· Μητέρα, αὐτὸ τεκούσα τὸ ζῆν, ἐφάμιλλον τῷ τόκῳ τοῦ βίου τέλος προσχουσα, καὶ τὸ θαῦμα Θεοῦ καὶ πίστεως ἄξιον. Ὡς γὰρ τικτοῦσης ἡ νηδὺς οὐ διέφθαρτο, οὕτω θανούσης ἡ σὰρξ οὐ διόλωλεν. Ὡ τῶν θαυμάτων! Ὁ τόκος διέφυγε τὴν φθορὰν, καὶ ὁ τάφος τὴν διαφθορὰν οὐ προσήκατο· τῶν γὰρ ὁσίων οὐχ ἄπτεται. Τίς ἢ ἀπόδειξις, εἴπω βούλεσθε; καὶ μὴ μοι τῶν παρόντων ἐπισκωπτέτω τίς πως τὸ μῆνυμα κενόν. Προσερήσομαι γὰρ ὑμᾶς· Πῶς ὁ νεκρὸς ἀφανῆς; Πῶς οὐκ ἐν σοροῖς τὰ ἐντάφια; εἰ μὴ τὴν δια-

⁶⁵ IV Reg. II, 11; Gen. V, 24.

anibus, is qui olim ambo devinerat, quique iterum a solutione, devinxit: nisi ego, inconcessa præsumens, temerarius sum. Ac nemo fidem abnuat, qui Eliam et Enoch cogitet. Ii, quod rebus subjectis oculis superiores visi essent, ubi sensus clausissent, ac carne et mundo excessissent, alter quidem curru subvectus, alter sublime elatus rapti sunt: non partium invicem disjunctione resoluti, sed vitæ terminis, quos nobis fixit Dei providentia, quæ sapienter diffinit omnia, veteraque et nova accurate pariter congrueque designat atque gubernat, ad hanc usque diem prolatis. Sin vero hæc modica videantur, ad ejus exemplum cujus celebramus nomen, ipsa sane sibi erit, sua ipsius comparans ac assimilans. Vide enim an majus miraculum possit inveniri, quam quod mirabili ratione in ea consummatum fuit. Viribus tandem minuta naturæ lex superata est, vixque aliquando concidit. Abit omnino cassa versaque in contrarium, amara mortis damnatio. Soluta est vis maledictionis. Enimvero nullus superaverit Dei olim decreto statuta, ne ipse quidem qui esset Deus natura, quique suæ ipsius bonitatis nutu, omnia immutat atque transformat. Congruit autem ut res Matris, qua suas ratione, molitus sit. Sic enim non tantum suam probaverit Matrem, verum etiam œconomizæ ex ea veritatem astruxerit: qua maxime spiritaliores sermones nostros, modi excellentia superextollimus; qua vitæ auctor Verbum insiliens, amplissimum ejus uterum subivit, assumptamque humanam naturam, altiori nobis supra naturam modo sustentavit. Quamobrem, etsi olim in ea consummata ac clara a nobis impresentiarum fama celebrata nova videantur, ac naturæ legibus superiora, merito tamen, nulloque negotio, spectata mirabili partus ratione, licuerit in eam referre. Ipsum itaque Verbum et præsens per id tempus fuit, ac lege mortis legem violari nesciam abolevit. Erat ergo plane novum spectaculum, quodque rationis vim excederet, ut nimirum mulier, quæ cœlorum naturam puritate supergressa esset, cœlestium adytorum sancta, tabernaculum devehens, ac corpore penetraret; ut virgo, Dei partus miraculo Seraphicam vincens naturam, primæ illi naturæ, Deo, inquam, universorum auctori, se propius adjungeret; ut Mater quæ vitam peperisset, æqualem partui vitæ finem, miraculumque Deo et fide dignum prætenderet. Ut enim minime corruptus est parientis uterus, ita nec interit defunctæ caro. O mirandas res! Partus omnino corruptionem effugit; nec sepulcrum illam a morte extremam corruptionem (90) admi-

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁵ ἀλ. παραπεμφθέντων.

COMBESII NOTÆ.

(90) Illam a morte extremam corruptionem. Sic circumloquimur τὸ διαφθορὰν, quod sancti non admittunt in Christi et Mariæ carne, juxta verba

Psal. xv relata in Christum a D. Petro Act. II, in qua tamen, non est negandum τὸ φθορὰ· et corruptio aliqua, qualis et morte et passione fuit; nulla

sit. Haud enim ea Sancta attigerit. Vultis ut ejus rei probationem edicam? Ac, quæso, astantium nemo monumentum vacuum ullo modo irrideat. Quæram enim, Quomodo defunctæ corpus obscurum? Quomodo sepulcralia absunt oculis? nisi quod fuit tumultatum, corruptionem effugit; nisi thesaurus translatus est. Sin autem sic habet, qui non vera translatio, quando etiam concurrerunt alia; nimirum animæ a corpore divisio, carnis depositio, compositionis solutio, disjunctio partium, resolutio, conjunctio, compactio, ac denique in obscurum subductio? Quippe hactenus sepulcrum vacuum manet, ipsum testimonium habens, quodque translate testimonio sit. Haud novi satis, an partibus in unam compositionis concretionem iterum coeuntibus; nam et in istis nonnihil philosophabor, ut ita forte arcano suæ voluntatis consilio cogitarit opifex Deus parentem honorare: aut certe altera alteri eminente, atque ita ut a mutua illa disjunctione, altera velut extrariam et ultra fines, altera confinem sedem sortita sit: aut denique novo aliquo ac immutato ordine, mirabiliter in ea concurrente, ut revera ejus res omnes novitatem haberent, ac velut propriam a natura, rationem supra naturam eximiamque, tanquam rationem omnem et scientiam superantes, reciperent. Ad illud nos instructissimum sermonum epulum, Sermonis illa carne Mater invitat; ipsaque nunc regalis mensa et sermonum materia, perfectorum a Deo sacramentorum ubertate exuberans, proposita est. Tanta porro illa splendoris claritas, et quæ etiam vim sermonis longe superet, festi amantium vultus collustrans, diei hodiernæ faciem recreat. Sum ego hujus hodie convivii, peregrinus ille et hospes, susceptor: resque sublimes supra quam dignus sim, habeo enarrare. Ne quis tamen nostram exilitatem respiciens, convivium fastidiosus respuat: non enim nos, sed ipsa Dei Genitrix, harum utique divinarum rerum mysticas enarrationes, ceu convivii lege instruxit: quibus plena mensa, spirituales convivas provocante, eamus juxta quod Spiritum decet, ad spiritus profunda. Jam enim quæ Sapientiam carne genuit^u, Sapientiam ceu domesticæ imitata, totam se, velut instructam mysticam cælestemque, divina initiatis, mensam, ad lautas epulas perbenigne proponit: non mactando hostias, aut etiam calice profluendo pocula: quales quondam erant beatæ illæ hostiæ, ac calix ille quo illud divine consummatum nectar susceptum est (91): sed ipsa pa-

^u Prov. ix, 4.

COMBEFISII NOTÆ.

vero etiam ejusmodi ac velut prima corruptio, in Mariæ fuit utero, Christique ex ea partu; quod Andreas scite distinguit. Quod sequitur: τῶν γὰρ ὁσίων οὐχ ἄπτεται, allusio est ad illud: *Non dabis Sanctum tuum*: τὸν ὁσίον σου· qui est singulariter ipse Jesus: quadam vero aptatione, Jesu proxima, Jesu Mater.

(91) *Quæ illud divine consummatum nectar susce-*

phoρῶν ἀπέδρα τὸ τυμβευθὲν· εἰ μὴ μετατέθη ὁ θησαυρός. Εἰ δὲ τοῦτο, πῶς οὐκ ἀψευδὴς ἡ μετάθεσις, ἐπεὶ καὶ τὰλλα συνέδραμε· ψυχῆς διάστασις ἀπὸ σώματος, σαρκὸς ἀπόθεσις, συνθέσεως λύσις, μερῶν διάζευξις, ἀνάλυσις, ἐπίζευξις, σύμπηξις, καὶ πρὸς τὸ ἀρανὲς ὑποχώρησις; Ὁ γὰρ τάφος ἔστηκε μέχρι καὶ δεῦρο κενός, μαρτυρούμενος καὶ μαρτυρῶν τὴν μετάθεσιν. Οὐκ οἶδα εἰ τε τῶν μερῶν αὐθις συννεχθέντων εἰς ἓν συνθέματος σύγκριμα· φιλοσοφῆσω γὰρ τι περὶ τούτων μικρόν· οὕτω τάχα τοῦ Δημιουργοῦ κατ' εὐδοκίαν ἄρρητον ἐπινενοηκός τιμῆσαι τὴν τεκοῦσαν· εἴτε τοῦτο θατέρου θατέρον ὑπερκύψαντος, καὶ τοῦ μὲν ὑπερόριον, τοῦ δὲ μεθόριον μετὰ τὴν ἀπ' ἀλλήλων διάζευξιν εἰληχτός κατὰστασιν· ἢ ξένης τινὸς καὶ παρηλλαγμένης ἀκολουθίας, ὑπερφυῶς ἐπ' αὐτῇ συνδραμούσης, ἢ ἢ πρὸς ἀλήθειαν καινὰ τὰ κατ' αὐτὴν ἅπαντα, τὸν ὑπερφυῶ προσφυῶς ἐπιθεχόμενα λόγον, ὡς λόγου παντός καὶ γνώσεως ὑπερκαίμενα. Ἐπὶ ταύτην ἡμᾶς τὴν πνευματικὴν πανδαισίαν συγκαλεῖται τῶν λόγων, ἢ κατὰ σάρκα Μητέρα τοῦ Λόγου· πρόκειται δὲ αὐτῇ βασιλεὺς τράπεζα καὶ λόγων ὑπόθεσις σήμερον ἡμῖν, θεοτελῶν μυστηρίων εὐθηνουμένη καὶ πλήθουσα. Ἡ δὲ τοσαύτη λαμπροφωρία τῶν φιλεόρτων τὰς ὄψεις περιαιγάζουσα, ὅση καὶ δύναμιν περισχύουσα λόγου, τῆς ἡμέρας κατακαλλύνει τὸ πρόσωπον. Ταύτης κάγῳ σήμερον ἐστίατωρ ὁ ξένος καὶ ἐπηλύς, καὶ τῶν ὑψηλῶν θεαμάτων ὑπὲρ ἀξίαν ὑψηγητής. Καὶ μὴ τις πρὸς τὸ ταπεινὸν τῆς ἡμετέρας ἀπιδῶν εὐτελείας, ἀνανεῶσαι πρὸς τὴν ἐστίασιν, εἰ μὴ πρὸς ἡμῶν, ἀλλ' ὑπ' αὐτῆς ἡτοίμασται τῆς Θεοτόκου τῶν ἐνθεαστικῶν δὴ τούτων θεωρημάτων τὰ μυστικὰ διηγήματα· ὧν ἐπειδὴ πλήρης ἡ τράπεζα, τοὺς πνευματικῶς δαιτυμόνας προτρέπουσα, ἴωμεν κατ' ἀξίαν τοῦ Πνεύματος ἐπὶ τὰ βάθη τοῦ Πνεύματος. Ἄρτι γὰρ τὴν Σοφίαν ἢ τὴν Σοφίαν αὐτὴν κατὰ σάρκα γεννησαμένη προσφυῶς μιμουμένη, ὄλην ἑαυτὴν ὡς τράπεζαν ἡτοιμασμένην μυστικὴν καὶ οὐράνιον τοῖς τὸ θεῖα νοητῶς μουμένοις, φιλοφρόνως εἰς εὐωχίαν προτίθεται· οὐ θύματα σφάττουσα, ἢ κρατῆρι προνάουσα πόματα, οἷά περ ποτε ἦσαν ἕκείνα τὰ μακάρια θύματα, καὶ ὁ κρατῆρ ἕκείνος, ὁ τοῦ θεοτελοῦς νέκταρος δοχεὺς, ἀλλ' αὐτὰ προδήλως τῶν περὶ αὐτῆς μυστηρίων τὰ ὑπερφυῆ καὶ θεῖα τῷ ὄντι θεάματα· ἐφ' ἃ δὴ μάλιστα τοὺς συνειλεγμένους προτρέπουσα, τῆς ἐορτῆς ἢ ἐξάρχουσα, τὸν μὲν τῆς Σοφίας οἶκον ἡλίκο; ἐστίν, αὐτόθεν ἡμῖν ἐξ αὐτῆς ὑποφαίνει· δείκνυσσι δὲ πῶς καὶ τράπεζαν ἑαυτὴν ὑπεράγιον, ὡς αὐτὸν ὄλον τὸν ζωοποιὸν ἄρτον, τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὴν αἰώνιον ζωὴν, τὸν συν-

plum est. Ὁ τοῦ θεοτελοῦς νέκταρος δοχεὺς. Nempe sanguis Dominicus, quo nos sapientia divina, suæ in nos, quos in finem et consummate dilexisset, charitatis insigni argumento, in Eucharistia, cujus hodierna die solemnis memoria προσόρτιον agimus, jugiter inebriat. Devotus ubique ac accuratus Andreas noster.

οχέα τῆς κτίσεως, ἐν μήτρᾳ οἰκονομικῶς, ἐκ ζύμης τοῦ Ἀδαμαίου φυράματος ἀρτοποιηθέντα βαστάσασα· τὸν τοὺς ἱερῶς προσιόντας αὐτῷ, πρὸς καινότεραν ζωὴν ἐπανάγοντα καὶ θεοτελεῖς ἐργαζόμενον, ᾧ δὴ τρόπῳ καὶ ἀνακαθαίρει τούτους καὶ ἀθανατίζει, τοὺς κατὰ μέθεξιν τῆς πρὸς αὐτὸν τῷ ὄντι καινοπρεποῦς κοινωνίας οἰκειουμένους αὐτῷ. Ἄ δὲ τοὺς ἐραστὰς ἐστὶ· προδήλως ταῦτά ἐστι· τὰ δι' ὧν ὁ βίος ἐκεῖνος συνέστηκεν· ὁ ὑπερφερῆς τε καὶ ἀρρήτος· καὶ οὐ μὴδὲν τῶν ἐν τῇ κτίσει θεωρουμένων ἐστὶν ὑψηλότερον· καθ' ὃν ὁ πάσης θεολογίας ἐπέκεινα, δι' ἀπορρήτου κενώσεως, οἴκτω τῆς περὶ τὸν ἄνθρωπον κηδεμονίας καμπτόμενος, ἅτε προαγωγεὺς τῶν ὄλων, εἶλετο δευτέρον μέχρι καὶ τῆς ἡμῶν συγκαταθῆναι πτωχείας· καὶ τῷ ἡμετέρῳ συμπλακῆναι φυράματι· « συμμετασχεῖν τε παραπλησίως ἡμῖν αἵματος καὶ σαρκός· » ὁ ἀπροσδεῆς, ὁ ὑπερπλήρης, ὁ πλούσιος, ὁ μὴ κατ' ἔκστασιν τῆς ὑπερουσίου θεότητος τὴν εἴσω περ οἰκεῖν ἐλόμενος ὑπαρξίν, ἀλλ' ἀνεραλοὺς ἑαυτῷ φυλάξας καὶ μετὰ τὴν ἀφραστον ἔνωσιν τοὺς λόγους τῶν συνελθόντων, μηδεμίαν δῆπουθεν ἐν μέσῳ χωρηθείσης συγχύσεως ἢ διαιρέσεως· ὁ μὴδ' αὐτοῖς ἀγγέλοις γνωρίσας, καὶ τοῖς ὑπερκοσμοῖς τῶν ἐν οὐρανοῖς ταγματίων στρατιάχαίς, ὃ τί ποτέ ἐστὶν αὐτὸ τὸ τελούμενον, πλὴν ἐν τῶν πρωτίστων ἀγγέλων, διακονησαμένῳ τῇ σωτηρίῳ προόδῳ τοῦ καινοῦ μυστηρίου. Ταῦτη γὰρ ὁ ἀσώματος σωματωθεὶς, διὰ μέσου νοδὸς ἡμῖν καὶ σαρκὸς προσωμίλησεν, ἵν' ὅλος ὄλων ἐγκραθεῖς τῷ ἡμετέρῳ φυράματι, ὅλον ἡμῶν ἀνανέωση τὸ πρόσλημμα. Αὐτὴ μὲν ὡς κατ' ἐμὴν ἐπιστήμην καὶ οἶον κατὰ τὸ πρόχειρον, ἢ νοερά τῆς θεομύστου σοφίας τράπεζα. Τοιαῦτα καὶ τὰ ἐπ' αὐτῇ μυστικῶς ἱεροτελούμενα θεοπαράδοτα ὄργια⁶⁶ οἷς εἰκότως ἐπισημῆνασθαι χρὴ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς παρούσης ἡμέρας μυστήρια, καθ' ἣν ἡ Θεομήτωρ οὐδὲν τῶν κατὰ φύσιν θεσμῶν παραμείψασα, νόμῳ τῷ καθ' ἡμᾶς ἐλειτούργησε, καὶ ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς ὄροις ἡμῖν τὴν ἐν σαρκὶ ζωὴν συνεπέρανε, θαύματος πλήρη καταλιπούσα τῷ βίῳ καὶ γέννησιν καὶ μετὰστασιν. Ἐἴ τι γοῦν καὶ τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς ἐπ' αὐτῇ πρὸς τῆς θείας ὀκονόμηται φύσεως, θαυμαζέτω μηδεὶς, πρὸς τὸ ἀφραστον ἀφορῶν τοῦ τελεσθέντος καινοπρεπῶς μυστηρίου, πάσης ἀπειρίας ἀπειράκις ἀπείρως ἐξηρημένου. Καὶ εἶεν δὴ ταῦτα δι' ὅλου συνεπυγμένα καὶ ἀρρήτα, καὶ τὸν οἰκεῖον λόγον ἀκ-

† Hebr. II, 14.

VARIE LECTIONES.

⁶⁶ ἄλ. μυστήρια.

COMBEFISII NOTÆ.

(92) *Velut universorum auctor.* Τῶν ὄλων. Allusio est ad ea quæ habentur Sap. II, ubi creatio, et Dei ex illa dominium assignatur, universalis divinæ misericordiæ ratio seu argumentum. Illud, ὁ πάσης θεολογίας ἐπέκεινα, ipsum est quod Dionysio et aliis ὑπέρθος· quod nimirum transcendat quidquid Deum intelligimus vel loquimur.

(93) *Quam intra ascivit.* Τὴν εἴσω περ. Significat ita factam in Verbo naturam assumptam, ut in propriis salva omnino permanserit. Est autem facta in illo, ut solum in persona tanquam propriam ac suam habente, eoque maxime intimam, ac velut altissime inexistentem, pro Dei tamen decentia,

lam, eximia plane divinaque, ejus sacramentorum spectacula : ad quæ maxime, ipsa festi initium collectos adhortans, statim quidem ex seipsa quanta sit domus Sapientiæ, ostendit ; seque vero ceu præsanctam mensam exhibet : tanquam nimirum ipsum totum vitalem panem, Dominum Deumque Jesum Christum, æternam illam vitam rerum conservatorem, ex Adami massa in panem formatum dispensatione mirabili in ventre portaverit : illum, inquam, qui sancte ad eum accedentes, ad novam quamdam vitam subvehat, ac divine consummet : quo scilicet et emundet et faciat immortales, si qui novæ eximiæque ad ipsum communionis participatione vere ei conciliantur. Hæc plane, quibus palam amantes couvantur, quibus nimirum consistit illa vita : vita, inquam, præcellens atque arcana ; et qua nihil in creatis sublimius occurrat : qua, inquam, qui theologiam totam omnemque de Deo rationem superat. exinanitione ineffabil, quæ ejus in hominem cura est. Et misericordia, velut universorum auctor (92), ad nostram usque paupertatem iterum inclinare se voluit, nostræque massæ commisceri, ac simili nobis ratione, nobiscum et participare carne et sanguine ; is, inquam, qui nullius eget, plenissimus ille ; ille dives, qui non excessu a supersubstantiali divinitate, quam intra ascivit (93), voluit habitare substantiam, sed qui post etiam ineffabilem unionem, concurrentium integras rationes sibi ipse retinuit : nimirum, nulla aut confusione aut divisione intellecta media ; qui neque etiam angelis cælestiumve ordinum mundo superiorum principibus, uno duntaxat primæ (94) angelorum excepto, quo ministro novum salutis sacramentum processum habiturum esset, quid rei gereretur aperuit. Sic enim qui incorporeus est, indutus corpus, se nobis socium, mente carneque media adjunxit : ut totus, nostræ toti massæ immistus, assumptam naturam totam instauraret. Quod capio, Et velut in promptu dixerim, ea est spiritalis initiatæ Deo (95) sapientiæ mensa. Ejusmodi quæque sunt, et tradente Deo, mystice in ea celebrata sacra orgia ac cæremoniæ, quibus etiam merito diei hujus sacramenta accesserint ; qua nimirum Dei Mater, nihil mutatis naturæ legibus, late in

ac ineffabili prorsusque arcana ratione. Suspectior nihilominus videtur littera.

(94) *Uno duntaxat primæ, etc.* Sic Bern. supra *Missus est, etc.*, quod exponunt theologi de sacramenti peculiaribus circumstantiis ; existimant enim substantiam a principio angelis revelatam, quæ nec homines prorsus latuerit.

(95) *Initiatæ Deo.* Θεομύστου σοφίας. Amplissima τὸν μυστὴν et μυσθῶναι, Græcis significatio. Hic videtur derivata vox sumi passive, ut significetur Maria, divinis a Deo rationibus instructa sapientia, eoque instar spiritalis ac mysticæ mensæ, contemplationi proposita.

nos legi obsecuta est, vitamque carnalem iisdem A
 atque ipsi terminis conclusit; nativitate pariter
 et morte, plenis miraculo, sæculo relictis. Si quid
 itaque, etiam altius quam pro conditione humana,
 Deo dispensante in ea gestum fuit, nemo miretur,
 qui ad sacramenti, omnem infinities infinite infi-
 nitudinem exsuperantis, magnifice novam consum-
 mationem respiciat. Ac vero fuerint illa clausa
 omnino atque arcana, et quibus propria ratio
 constet immota. Nos vero sanctissimæ vivifici
 tabernaculi tumulationis memoriam toto læti
 celebremus splendore, magnificaque lætitia: cui
 celebrandæ spiritualia omnia cum corporeis, si qua
 et cæli habent et terra, pariter congregata, Regi-
 nam honore prosequuntur, triumphoque, generi
 præmittunt (96): ex quo etiam commune illud
 propitiatorum; quod, inquam, ex ipsa sine manu
 in templum exstructum est Dominicum et salutare,
 illius habuit corpus, qui totius a natura et spi-
 ritualis motus, uno duntaxat dempto peccato, no-
 biscum particeps fuit. O miraculum! Quæ Deum
 infinita magnitudine incircumscriptum omnino
 modica uteri sui capacitate mirabiliter complexa
 capere potuit, sanctorum hodie inanibus, circum-
 scripto angustoque lectulo insidens, justa recipit.
 Quæ suo ipsius sinu Cherubinorum humeris ine-
 quitantem illum velut sede locavit, in cavatæ petræ
 sinu, tumulo ponitur: ac cuius partum angeli
 mirati sunt, hujus hodie tabernaculum apostolici
 chori pompa deducunt atque efferunt. Quis porro
 eorum quæ illic celebrata sunt rationes, exposue-
 rit? Quis mente, velut pennas assumpserit, ut su-
 blime petens miraculum, volatu assectari conten-
 dat, ejusque communionem vehementius afficiatur?
 Quis demum, ut quod minus est loquar, vel forte
 etiam ex secundis illis (97), illam humanæ concre-
 tionis fluxionem defluxionemque descriperit?
 Cui intelligendæ impar natura, stupensque sui
 status incomprehensam obscuritatem, contentione
 in miraculum versa, velut Numinis afflatu, Davi-
 dica illa universorum Deo proloquitur: « Mirabilis
 facta est scientia tua ex me; confortata est, et non
 potero ad eam: » velut non tantum demiretur
 humanam concretionem seu compositionem, ejusve
 rursum in partes disjunctionem: quin enim-
 vero, et jam ipsum, in Regina hac immaculata
 illa illustrissimaque ipsius Matre, arduum miracu-
 lum oraculo celebret (98): quod palam et nobis

νητον ἔχοντα. Ἡμεῖς δὲ τῆς παναγεστάτης τοῦ
 ζωαρχικοῦ σκήνους ἐντυμβεύσεως τὴν ἀνάμνησιν,
 λαμπροὶ λαμπρῶς ἑορτάσωμεν· ἐφ' ἣν ἄμα τῷ φαι-
 νομένῳ πᾶν τὸ νοούμενον, ὅσον τε οὐράνιον, καὶ ὅσον
 ἐπίγειον ἐς ταυτὸν ἀθροισζόμενον, τὴν Βασιλίδαν γεραί-
 ρει καὶ προπομπεῦει τοῦ γένους ἐπίπροσθεν· ἐξ οὗ
 καὶ κοινὸν Ἰλαστήριον, τοῦτο δὴ τὸ ἐξ αὐτῆς ἀχειρο-
 τμήτως ναοποιηθὲν δεσποτικὸν καὶ σωτήριον προσ-
 εκτήσατο σῶμα, τοῦ πάσης ἐμφύτου καὶ νοερᾶς κινή-
 σεως συμμετασχόντος ἡμῖν, μόνης τῆς ἀμαρτίας χω-
 ρίς. Ὡ τοῦ θαύματος! Ἡ Θεὸν τὸν ἀπειρομεγέθη
 περιγραφῆς ἀπάσης διωρισμένον, ἐν μικρῷ χωρίῳ
 τῆς ἑαυτῆς νηδύος ὑπερουσίως χωρήσασα, σήμερον ἐν
 περιγράπτῳ κλίῳ διφρεύουσα, χερσὶν ὀπίων κηδεύε-
 ται. Ἡ κόλποις τοῖς ἑαυτῆς ἐνθρονίσασα τὸν νότοις
 Β Χερουδικοῖς ἐποχοῦμενον, ἐν κόλποις πέτρας ὑπογλυ-
 φείσης τυμβεύεται· καὶ ἥς τὸν τόκον ἑθαύμασαν
 ἄγγελοι, ταύτης τοῦ σκήνους ἐξάρχουσαι σήμερον
 ἀποστολικάλ χορεῖαι προπέμπουσι. Καὶ τίς ἂν τῶν
 ἐκεῖσε τελεσθέντων τοὺς λόγους διερμηνεύσει; Τίς
 κατ' ἀξίαν τῷ μυστηρίῳ συνεπαρθεῖ; Τίς πτερώσει
 τὸν νοῦν ὡς συναναπτῆναι τῷ θαύματι, καὶ τὴν πρὸς
 αὐτὸ παθεῖν κοινωνίαν; Τίς, ἵνα τὸ μετριώτερον
 εἶπω, τάχα δὲ καὶ τῶν δευτέρων, τὴν περὶ τοῦ καθ'
 ἡμᾶς συγκρίματος βόην τε καὶ ἀποβόην διαγράφοι-
 το; Πρὸς ἣν ἡ φύσις ἀμηχανοῦσα, καὶ τῷ ἀλήπτῳ
 τῆς περὶ αὐτὴν ἐκπληττομένη συστάσεως, εἰς θαῦμα
 τρέψασα τὴν ὀρμὴν, τὰ τοῦ Δαβὶδ ἐνθεαστικῶς πρὸς
 τὸν τῶν ὄλων Θεὸν ἀποφθέγγεται· « Ἐθαυμαστέθη ἡ
 Γ γυνῶσίς σου ἐξ ἐμοῦ· ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύναμαι
 πρὸς αὐτήν. » Μονονοῦχι τὴν περὶ ἡμᾶς ἀποθαυμά-
 ζουσα σύμπηξιν, ἢ σύνθεσιν, ἢ ἐμπαλιν, τὴν εἰς τὰ
 μέρη διάζευξιν· ἀλλ' ἤδη μὲν τοι καὶ τὸ περὶ τὴν
 Βασιλίδαν ταύτην, τὴν ἀχραντὸν τε καὶ περιώνυμον
 αὐτοῦ Μητέρα δυστέμαρτον ἀποθειάζουσα θαῦμα
 ὁ κοινῶς τε ἡμῶν καὶ ἰδίως αὐτῆς γνωρίζόμενον·
 αὐτῷ μόνῳ ὡς παντουργῷ καὶ τῶν τοιούτων ἐξεργ-
 γαστῆ, πρὸ τῶν αἰώνων διέγνωσται. Τοῦτο ἡμῶν ἡ
 διάπλασις· τοῦτο ἡμῶν ἡ σύμπηξις, ἡ λύσις, ὁ καὶ
 πανηγυρίζομεν σήμερον. Ἐνθεν ἐγὼ συσταλλόμενος,
 φοβῶ τε τιμῶν τὸ μυστήριον, τῷ μεγαλοφωνοτάτῳ
 τῶν προφητῶν Ἡσαΐα συμφθέγγομαι· « Ὡ τάλας,
 λέγων, ἐγὼ, ὅτι κατανένυγμαί· ὅτι ἀνθρωπος ὢν καὶ
 ἀκάθαρτα χεῖλη ἔχων, » τολμῶ τι περὶ τῆς καθαρᾶς
 Δ καὶ ἀμιάντου, καὶ πάσης ἀγιότητος ὑπερπλήρους
 εἶπειν, καὶ λόγοις ταύτην ἐπιταφοῖς ἐγκωμιάζειν
 ἐπιχειρῶ, ἥς νεφέλαι μὲν περικυκλοῦσι τὴν κατὰ θεω-
 ρίαν ἐπίθασιν, ἡμίχλη δὲ τις νοερὰ περιπέχεται ταῖς

* Psal. cxxviii, 6.

COMBESISH NOTÆ.

(96) *Generi præmittunt*: Προπομπεῦει τοῦ γένους ἐμπροσθεν. Velut alias et secundas primitias, a Domini corporis olim in cælum recepti primitiis, quas easdem ipsa, ex ipso genere comparavit: eo facta Dei Mater, quo homo: quod Andreas sequentibus intendit, plane exquisitissimis.

(97) *Vel forte etiam ex secundis illis*. Τάχα δὲ καὶ τῶν δευτέρων. Proximis nimirum a theologis et apostolis, qualis erat ille Hierotheus Dionysii c. iii

De divin. nom., quo auctor alludit, perstringens, explicata ex illo de Mariæ transitu, et exsequiis, præcedenti oratione.

(98) *Arduum miraculum, oraculo celebret*. Δυστέμαρτον ἀποθειάζουσα θαῦμα. Velut consecrans et in religionem trahens, ac ceu divinum quid effrens: idem atque ἐπιθειάζουσα: nisi forte legendum esset ἐπιθειάζουσα, Quod est etiam *vaticinari*, et Suid. ἐορτάζειν.

περὶ αὐτὴν λογικῆς ἀνελιξέσιν, οὐκ ἔωσα τρανῶς ἅ
ἐκφανθῆναι τὴν συνεπτυγμένην τοῦ μυστηρίου κατὰ
ληψιν ἣν Θεοῦ μόνου κατ' ἀξίαν ἐγκωμιάζειν ἐστὶ, τοῦ
λόγοις οἷς οἶδεν αὐτὸς τὰ ἐπ' αὐτῆς δεδρακότος μεγαλοῦρ-
γῆματα· μή τι οὖν ἐμοὶ τῷ χαμᾶι κειμένῳ, καὶ τὰ
ἐν ποσὶν οὐδὲν ὄντι πλέον εἰδῶτι, δι' ἔνδειαν τῆς περὶ
τὰ κατὰ προαιρέσεως· οὐ δὴ ποτε οὖν τὰ παρ'
ἀξίαν εἰπεῖν αἰσχυρῶσμαι, καὶ εἰ μὴ τὰ κατ'
ἀξίαν λέγειν οὐκ ἔχω; Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ τὸ κατὰ δύ-
ναμιν οὐκ ἀπόδλητον, τῷ λαλεῖν τὴν σιγὴν διακρούσο-
μαι, Θεῷ τὴν διάλεξιν ἀναθέμενος· αὐτῷ ἡ δόξα, καὶ
τὸ κράτος εἰς τοὺς σύμπαντας αἰῶνας τῶν αἰῶνων.
Ἄμην.

bula spiritalis rationalibus ejus circumfusa gyris,
prehensio clarius explicetur. Potest solus Deus
rationibus, mira illa opera in ea effecit: tantum
quæ sunt in pedibus, bonæ voluntatis defectu, pers-
pecta habenti, conveniat. Num ergo quæ me-
ritum superant, erubero dicere, qui neque ea possim
dicere quæ pro merito videntur? Enim-
vero cum neque sit respiciendum, quod sit ex facultate,
Deo consecrans dissertationem, sermonem
silentium repellam: ipsi gloria et potestas, per

commune eique proprium, soli illi ut universorum
auctori, rerumque ejusmodi artifici, ante sæcula
cognitum est. Hæc nostra formatio est, hæc com-
pactio, hæc solutio, quam et celebri hodie con-
ventu colimus. Hinc ego spiritus contrahens, ac
timore honorem sacramento habens, cum voca-
lissimo prophetarum Isaia pronuntio: «O miser
ego, quia compunctus sum: quia homo cum sim,
et immunda labia habens», de munda illa et im-
maculata, ac totius sanctitatis plenissima, audeo
aliquid loqui, cumque præsumo epitaphio posito
celebrare, cujus quidem contemplandæ ascensum,
nubes in circuitu prohibent, quædam autem ne-
haudquaquam sinit ut involuta sacramenti com-
pro meritis laudare, qui iis quibus novit ipse
vero abest ut id mihi humi dejecto, vixque ea
quæ meritum superant, dicere quæ pro merito videntur? Enim-
vero cum neque sit respiciendum, quod sit ex facultate,
Deo consecrans dissertationem, sermonem
silentium repellam: ipsi gloria et potestas, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ'.

B

ORATIO XIV.

Εἰς τὴν κοίμησιν τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν
Θεοτόκου.

In sanctissimæ Domine nostræ Dei, aræ Dormi-
tionem (99).

Καλεῖ πάλιν ἡμᾶς τὸ συνεχές τοῦ λόγου πρὸς
τὴν πανήγυριν· καὶ δεῖ γὰρ πάντως ἡμᾶς τοῖς ἐξῆς
προσενεῖραι τὰ λείποντα, ὡς ἂν ἄριστοι εἴη ὁ λόγος
καὶ ἄλυτος, τοῦ διεξευγμένου πάντοθεν ἀμοιρῶν.
Καὶ δὴ γοῦν ἐν τοῖς φθάσασιν ὡς οἶόν τε ἦν, διὰ
βραχέων, τὰ περὶ τῆς θέας τοῦ ζωαρχικοῦ σώματος,
λέγω δὴ τοῦ παρθενικοῦ τῆς Θεομήτορος σκήνους,
πρὸς ἡμῶν διηγόρευται· λείπεται δὲ τίς ὁ ὕμνος
εἰπεῖν, καὶ τὰ ὑμνούμενα οἶα. Καὶ ὅτι μοι νῦν αὐθ-
αδείας ἢ θράσους ἐπιβρίψοιτο μῶμον κατατολμῶντι
τῶν ὑπερόγκων· ὅτι μὴ κατὰ λόγου δύναμιν, κατ'
εὐχῆς δὲ μόνην ὑπόσχεσιν ὀρμηθεὶς, τὸν μετὰ χεῖρας
λόγον συνεστησάμην, τοῦ ὑφειμένου καὶ μετρίου
πανταχόσε φροντίσας εἰς δύναμιν. Ἄλλ' οὐ παρὰ
τοῦτο σμικρύνειν ὁ λόγος τὸ μυστήριον βούλεται,
κἂν ὡς ἀκριβεῖ τούτῳ, καὶ τὸ ἀγύμναστον ἔχοντι,
πρώτως ἀπ' αὐθαδείας ἐπέβαλεν. Εἰ δὲ τι τάχα καὶ
τῶν οὐ πολλοῖς θεωρηθέντων ὁ νῦν ἔξει λόγος, θαυ-
μαζέτω μηδεὶς. Εἰκαστικῶς γάρ, καὶ ὡς ὁ νοῦς ἐπι-
βάλλειν ἤδύνατο· τοῦ γὰρ ἀκριβοῦς μόλις ἂν καὶ
ἄγγελοι τύχοιεν· ταῦτα πρὸς ἡμῶν τεθεώρηται.
Ἦδη μὲν οὖν ὁ μυρίαυδρὸς ἐκεῖνος τῶν θεοφόρων
στόλος, καθάπερ ἐν τοῖς πρόσθεν εἰρήκαμεν, ἀθρόως
ἀγγήγερτο· καὶ πᾶσα τάχα τῶν ὑπερκοσμίων δυνά-
μειν ἡ νοητὴ διακόσμησις, ἀνωθεν ἀοράτως ἐπιπτᾶσα
τῷ παραδόξῳ συνέρει θεάματι· καὶ δὴ καὶ τῶν ἀγίων
αἱ θεόληπτοι παρήσαν, οἶμαι, ψυχὰι τῇ κλίῃ περι-

Vocat nos iterum sermonis continuas ad lauda-
tionem; ac plane oportet ut quæ desunt ordine
connectamus, ut sit sermo integer nec solutus,
quem nulla ex parte aliquid dividat. Paucis ergo
in superioribus, quantum licuit, quæ ad corporis,
quod vitam genuit, ad virginalis, inquam, Dei
Genitricis tabernaculi spectaculum pertinent,
enarravimus; superest ut dicamus quoddam
fuerit canticum, quæve cantico celebrata. Nemo
autem velut temerarium audacioremque xiupe-
raverit, qui majora me præsumam; quando non
velut æqua virtute sermone certante, sed quasi
tantum voti sponsione sollicitante, nusquam, quod
licuit, submissione et modestia neglecta, quam
verso, orationem composui. Enimvero, haud ideo
sacramentum extenuare oratio velit, quanquam
velut non tritum, nec aliis disputatum, primum
explicare audacia contendit. Quod si forte aliquid
etiam paucis animadversum præsens oratio ha-
bitura sit, nemo miretur. Velut enim conjectando,
atque ut mens potuit assequi, sumus hæc contem-
plati: vix enim vel angeli rem accurate edixe-
runt. Jam ergo, ut in superioribus diximus, clas-
sis illa Deo afflatorum pene innumerabilis (1)
congregata erat; forsque omnes cælestium virtu-
tum spiritales ordines, invisibili e cælo volatu,
ad novum illud spectaculum convenerant: sed et

¹ Isa, vi, 5.

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁷ λειπ. μήτις.

COMBEFISH NOTÆ.

(99) Oratio hæc alterius proxime antecedentis
prosecutio est: quomodo videntur duæ illæ de
cruce, sive ab Andrea sive ab alio editæ.

(1) Classis illa pene innumerabilis. Μυρίαυδρος

ἐκεῖνο; στόλος. Velut decem millium virorum; sed
est certus numerus pro incerto: nec enim tot
præcise auctor voluit, aut dicere potuit.

